

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
PRAECIPUIS OCULORUM
MORBIS
INTER ESTHONOS OBVIIS

QUAM

CONSENTIENTE AMPLISSIMO MEDICORUM
ORDINE

IN

UNIVERSITATE CAESAREA LITERARUM
DORPATENSI

PRO GRADU

DOCTORIS MEDICINAE

LEGITIME OPTINENDO

H. L. Q. C.

DIE XVI MENS. DECEMBRIS MDCCCXXI

PUBLICAE DEFENDET

AUCTOR

CAROLUS JOANNES DE SEIDLITZ

REVALENSIS.

SECTIO I.

DORPATI LIVONORUM,

EX OFFICINA ACADEMICA J. C. SCHÜNMANNI.

MDCCCXXI.

Imprimatur,

ea quidem conditione, ut, simulac typis excusa fuerit hæc
dissertatio, septem exemplaria collegio, cui censura libro-
rum mandata est, tradantur.

Dorpati die viii. Dec. mdcclxxi.

Dr. Chr. Fried. Deutsch,
h. t. Decanus.

D16749

V I R O

NOBILISSIMO ET PRAESTANTISSIMO

D O M I N O

ALEXANDRO DE SCHWEBS,

ORDINIS S. VLADIMIRI EQUITI ETC.

PRO BENEFICIIS INNUMERIS IN SE COLLATIS

HASCE PRIMITIAS

PIA GRATAQUE MENTE

OFFERT

AUCTOR.

In andern Organen ist es ein Gewirre von räthselhaften Erscheinungen, in welche das Bild der Krankheit häufig verzogen ist: die Enthüllung derselben geschieht allmählig in einer Reihe mannigfaltig in einander verflochtener Phänomene; — da *Einem* geistvollen Blicke auf das kranke Auge die innerste Tiefe seines Leidens sich eröffnet. Alles ist Bedeutungsvoll — sein Starren ins Weite, Unbestimmte. Haltungslose, — oder sein ängstliches, scheues Umherirren, das Licht suchend, und an den ihm verhüllten Gegenständen vorüber gleitend.

Ph. Fr. Walther. Abhandlungen aus d. Gebiete d. pr. Med. u. Chir. etc. I, p. 359.

Lecturis humanissimis

S. P. D.

Carolus de Seidlitz.

Ne dissertationis inauguralis transgrediar limites, totum, quod titulo indicavi, thema minime hic, quamvis in animo erat, vobiscum communicari licet. Primam ideo sectionem, sive introitum, momenta exhibentem caussalia morborum ocularium inter Esthonos obviorem, aequè recipiatis, quaeso, mente. — Peculiarem oculi Esthonici, quantum absque imaginibus fieri potest, delineavi fabricam, cui suffulciens deviationum ciliorum frequentiam aliasque diversitates apud indigenos explicarem. Anni temporum constitutiones enarravi, cumque diariorum clinici adnotationibus, oculos morbos spectantibus, comparavi, ut inter utra-

que, qui existat nexus, clarius patesceret; eundemque in finem catalogum comparativum conscripsi. Etiam, quae in Esthonorum vivendi ratione propriae latent potentiae nocentes respectu oculorum adfectionum — exhibui; — nam sane notatu dignissimae sunt, rustico si domi mederis. Universos gentis, qui potissimum in oculos exserunt efficaciam, morbos brevi referendos credidi; et ex arte ophthalmicâ, ab ipsis ruricolis excultâ, nonnulla — certe non omnia — carpsi remedia, ut medicus occultam saepe suspicere possit causam, si inopinato in pejus vertitur oculi malum artisque offenditur praestantia.

Reliqua, Deo favente, in posterum. Valet!

INTROITUS.

*De Esthonorum varietate nativa in genere
et oculorum fabrica peculiari in specie.*

Esthoni — undecunque immigraverint — mille jam, et quod excurrit, annos in nostra provincia consessi, primum ipsorum characterem gentilitium sensim amiserunt, harumque terrarum climati congruam assumsere faciem. Sed non solum climatis, verum etiam summae, in qua versabantur, ignorantiae et inopiae experti sunt cruciatus, ac, exceptis lingua, vestimentorumque cultu — paullulum e pristino sibi servabant characterem gentilitio. Celebrant carminibus et fabulis proceram atavorum staturam, artuumque molem, quid? quod Herculis cujusdam Esthonicus opera heroumque depingunt splendorem;

dum ipsi pusillanimes atque membris contracti non nisi cum agro, morbo et penuriâ luctantur,

De corporis animique habitu bene jam disseruit ill. Baer in diss. *de morbis inter Esthonos endemicis*. Dorpati 1814, p. 42; nostrum adhuc est, pauca de capitis et faciei conformatione huc referre. Patet autem, Esthonos a varietate Mongolica (Blumenbachii), cui plerumque adscribuntur, quamque s. c. depingit C. G. Beist: „Regreditur frons, prominent arcus zygomatici, admodum oculi distant, quibus parva praeterea palpebrarum et obliqua est incisio. Color est gilvus, capillus niger, rigidus, rectus. Omnis quasi tumida apparet facies, circa nasum praesertim“ (diss. *Analecta ad semioticen faciei*. Berol. 1819. p. 11) perquam alienos esse. Monstrant Esthoni frontem declivem, haud adeo altam, sed in latitudinem potius detractam. Prominent, velut in Aethiope, arcus supraciliares et processus zygomaticus ossis frontis, qui cum processu frontali ossis zygomatici marginem externam orbitae satis elevatam efformat. Quum recedant ossa nasi et parvae ceterum sint molis, pars cartilaginea nasi apice rotundo osseam superat. Exsucca et quadrangularis adultorum est facies, rotunda et tumida in puerilibus et adolescentibus. Capillus flavus, rectus, mollis, in junioribus plane lino similis, et qui

fuscis, vel atris crinibus incedit Esthonus certe adulterinus est, vel epermistione cum aliis incolis obortus. Cutis color albicans, facie, collo, pectoris parte et manibus exceptis, quae nimirum partes aestate aequae ac hieme denudatae et solis radiis expositae badio fere colore induuntur. Sed brevi, opere rustico abstinentes, vel in urbe viventes, niveum fere recuperant candorem.

Quum maxime nosmet vero oculorum tanget fabrica, uberius hac de re disseremus.

Binae aliqua ratione oculorum formae inter Esthonos distinguui possunt:

- 1) Oculus eorum, quibus facies ovalis, torosa, succiplena, cuti albâ ebvestita, formositateque speciem prae se ferens. Pertinent huc praecipue pueri, adolescentes, puellae et virgines, quorum vultui perfecta organismi figuratio nondum gentilitia insculpsit lineamenta; attamen servant nonnulli in senectutem usque depictam faciei speciem.
- 2) Oculus hominum utriusque sexus cum facie latâ, planâ, naso recedente, cuti badiâ oblectâ. Provectiori imprimis aetati iste proprius esse consuescit vultus, cujus tamen lineamenta saepe, licet minus distincta ob juventutis turgorem pinguedinisque obvescentis copiam, et in junioribus suspicari

potes: evanidâ vultus plenitudine figuram modo definitam acquirunt.

Ad I. — Arcus supraorbitalis, superciliis prope adjacentibus tectus, nonnihil procedit, modicam efformat flexuram et in processum zygomaticum recedit. Basis orbitae rotunda, ampla; orbita ipsa haud nimis excavata, pinguedine satis expleta, — bulbus ideo normaliter prominens palpebrarum mediam partem extrorsum cogit, ut levem forment fornicem, ipsumque bulbum leniter premant. Margines palpebrarum bene sunt angulati, ciliisque densis conferti, quae saepius multiplicem in thalamo succoso faciunt seriem. Ceterum satis aperiri potest palpebrarum rima, ita, ut iris, coeruleo plerumque colore tincta, in toto ambitu transpareat. Caruncula lacrymalis complanata est, Ob totius corporis habitum obesum ad mucosâs secretiones pronum est visus organon et ipsa scleroticae corneaeque conjunctiva ejusmodi affectionem participat. Benigno tamen characterē, quod secernitur, apparet, atque, humore lacrymali permistum, tenuioris est consistentiae et, defluens, raro crustas illas gignit duras, quales in s. d. psorophthalmia observamus.

Ad II. — Arcus supra orbitalis, superciliis hispidis, constipatis et implicatis obsessus, valde prominet, protractisque margine orbitali exter-

no et osse zygomatico — flexuram nullam efformat, ita, ut nasi radix in eadem fere lineâ rectâ sita sit cum ambobus marginibus orbitalibus externis; quâ de causâ *plana* nominanda est facies. Quum ceterum profundius intret orbita et minimâ adipis copiâ expleatur — oculorum bulbi etiam jûsto profundius collocati videntur. Ex hacce orbitae constructione facile elucebit, palpebrarum formam a normali recedere. Veli ad instar processum frontalem ossis maxillae superioris inter et marginem orbitalem externum diductae parumper media in parte a bulbo abscondito antrorsum coguntur, sed plane et minimo pressu oculis superjacent. *)

Tarsus ideo, minime ad internam superficiem concavus, nec ad externam convexus, recte inter m. orbicularem et conjunctivam jâcet, utque chorda extensa facile circum axem longitudinalem volvi potest, quod eo minus impeditur, quum parva ipsius latitudo exiguo tantum sit

*) Similiter disserit Schreger in: Abhandl. d. phys. med. Societ. z. Erlangen. Tom. I, p. 401: „Unter den Asiaten, welche kleine, tiefliegende Augen haben, zeichnen sich die Tartaren, und unter diesen die nogaischen Tartaren, die Baschkiren, Jakuten und Kalmücken, durch ihre kleinen, fast immer blinzenden Augen aus, welche auch wegen des weitem Hervorspringens der Wangenknochen, wodurch der darauf liegende Ringmuskel gleichsam in die Länge gezogen wird, eine länglichte Form erhält.“

obstaculo. Extremitas porro externa harum cartilaginum *) haud, ac in aliis oculis, cum pal-

*) De palpebrarum structura auctorum scripta perquirere miratus sum, omnes scriptores plus minusve in celeberr. Zinnii verba jurasse, Winslowii aliorumque descriptionem plane neglexisse, hac quidem ex causa, quod Zinnius alius fuit opinionis. Ipse ideo humanas secavi palpebras et sequentia vidi: Tarsi in cantho oculi externo obtundato terminantur sine, palpebrarum rimae limitationem haud excedente. Nec hae cartilaginum extremitates se tangunt, sed fibrillis tendinosis connectuntur, de quibus Winslowius: Les extrémités du Cartilage supérieur tiennent aux extrémités du Cartilage inférieur par des espèces de petits Ligamens. (Traité de la tête §. 271). Tarsus inferior non solum arctior, sed etiam minus stabilis est, mollior et minore praeditus elatere. Utriusque tarsi extremitas interna *tendini musculi orbicularis et lacertulo tendineo fortiori*, quo expansio aponeurotica musculi levatoris ab interiore latere limitatur (Zinn 249), adnectitur. Extremitates vero tarsorum externae ope *ligamenti cujusdam*, quod *ligamentum tarseum externum* nominari deberet, cum margine osseo orbitali externo conjunguntur et quasi attrahuntur. Ligamentum hoc sic constituitur: M. levator palpebrae, medium non adiens tarsum, magis versus nasum collocatus est et expansionem aponeuroticam ad limbum usque palpebrae, duriore cute factum, mittit, quae tarso brevi cellulositate adhaeret; „sensim latescens et extenuatus fibrae ejusdem naso propiores magis rectae procurrunt; exteriores autem arcu ad tempora concavo extrorsum flectuntur, ut exteriorem finem tarsi attingant.“ — Hic vero neutiquam finiuntur: sed in fasciculum collectae ultra, ad orbitae oram usque pergunt ibique affirmantur. In iis oculis, qui longā gaudent palpebrarum rimā, in quibus ideo tarsorum extremitates prope ad marginem orbitalem externum procurrunt, — ligamentum istud *breve* sit, necesse est; in Esthonis vero, qui anguste fissas habent palpebras, quarumque tarai dimidiam fere pollicem, priusquam orbitae

pebrarum fima prope ad marginem orbitalem externum tendit, sed *dimidium fere pollicem* ab eo distat, non nisi *ligamenti tarsei externi* ope (vid. notam *) eidem ossi adnectitur, libere igitur inter orbitae aperturam pendet. Palpebrarum rima brevissima rite aperiri nequit, et, bulbo ipso altius subter fornice ossis frontis collocato, iris viridogrisea, superne palpebrâ superiore obducta, parte inferiore tantum con-

oram attingant, terminantur — ligamentum quoque tarseum externum *longius* est. In tarso inferiore minus forte apparet et verisimile ab illis fibris aponeuroticis componitur, quas partim musculus levator alae nasi et labii superioris, partim m. levator anguli oris, palpebrae inferiori instratas, ad tarsum usque demittunt. Constat enim, palpebram inferiorem, parva tantum aperiendi facultate praeditam, non nisi horum musculorum ope deorsum retrahi (M. depressor palpebrae Heisteri). — Incrementum denique ligamentum nostrum tarseum externum accipit ab inferioribus musculi orbicularis fasciculis, cujus portio interna et robustior, tarso arcissime adnexa (M. ciliaris s. Albini), nonnullas, medio in tarso flabelliforme inchoantes fibras ad confirmandum mittit ligamentum. Easdem istas credo, quas Winslowius l. c. §. 288 sic adnotat: De-là (sc. de tendine musculi orbicularis) ces Fibres tournent les unes en haut, les autres en bas, et vont se rencontrer toutes du côté de l'angle externe, où elles s'unissent par un entrelacement particulier et très-difficile à développer. Quand on renverse cette portion du Muscle et qu'on en examine la surface postérieure, on y entrevoit une *petite Bande tendineuse tres-mince, qui traverse les Fibres charnues, et les partage depuis l'union des deux Tarses jusques sur le bord Temporal de l'Orbite, où elle disparoit etc.*

spicua est. Alta et profunda ista bulbi locatio causam quoque brevitatis palpebrae superioris praebet et in apertis oculis nihil hujusce teguminis cernis. Cilia, ceterum numero, crassitie, longitudine ac flexione normalia, arcum supraorbitalem tangunt cumque superciliarum pilis confluent. Palpebra inferior ab oculi bulbo antrorsum venit, zygomatis elevationem petens; ambarum facies externa saepe venis varicosis insignis. Caruncula lacrymalis crassa est et nonnihil protuberat; Glandulae Meibomii uberius secernunt mucum spissum et tenacem, mox in crustas duras, semipellucas, flavescentes abiturum. Lacrymarum latex acris et tanquam corrodens. Descripta modo oculorum fabrica magni quoque est momenti respectu situs organorum lacrymas deferentium (e.g. ad Operat. fist. lacrym.). Hac de re, quum sufficientes in praesenti afferre nequeam notiones, taceo. Plerumque tamen ductus nasalis amplus est et brevis ideoque facile inveniendus.

Videndi denique facultas satis incolumis, ni excipias, Esthonum, qui in genere mane senescit, intra trigesimum et quadragesimum annum jam presbyopem fieri. Bulbi humores crystallinam amittunt pelluciditatem; lens stramineo tingitur colore et iris griseo-maculata fit. Pupulae serenitas in sammeti grisei abire

micationem, vel viridem assumit colorem, quin statim timorem cieat, ne glaucoma sit exortum. Choroideae nimirum nigredo, deletis et coalitis pluribus ejusdem vasis, sensim sensimque immittitur, albescit, et coeruleum tapetum per lentis flavedinem viridem componit aspectum pupillae. Annulas quoque senilis vix non omnibus XLsimo vel Lsimo anno supervenit Esthonis. Laborant tum temporis etiam modico palpebrarum fluxu pituitoso, toti genti, ut videtur, habituali. Puncta lacrymalia facile invia fiunt, unde frequens senibus venit lacrymarum stillicidium; lacrymarum ipsa scatebra serius exsiccari solet. Et cataractâ correptorum haud parva est copia.

De momentis caussalibus morborum ocularium inter Esthonos.

Quum non solum vivendi ratio, sed etiam clima et morbi generales, quibus praesertim obnoxii sunt Esthoni, ad praedispositionem et efformationem morborum ocularium contribuant, ex re erit, de omnibus pauca heic adnotare. In calce demum hujusce introitus nonnulla de arte ophthalmica inter ipsos rusticos usitata afferam.

Vivendi ratio domestica, quatenus malis

oculorum ansam praeberet posset. — Inter omnes hominum ordines rucolas certe firmissimam gaudere oporteret sanitate, ni partim vitia familiaria, consuetudine inveterata, regularum diaeteticarum inscitia atque vitae genus, — partim autem vera inopia et commoditatis sibi parandae impotentia in multifaria eos conjicerent pericula. Aequali, vel crudeliori fortasse sorte Esthonus noster premitur, utpote qui a puero jam continuis obnoxius fuit caussis morbiferis, in vitae genere latentibus.

De infantibus ill. *Baer* in diss. p. 45, ita adnotat: „Recens natus Esthonus sane meliori utitur conditione, quam ejus similis infans Germanae originis, quod ei alimentum, a natura designatum, praebetur, nec mercede conducta muliercula uberibus suis eum admovet“ etc. Sed plane oblivisci videtur, quonam detrimento reliquus corporis cultus in eum agat. Infante Esthonico lactente sordidius vix quidquid invenires. Ne loquar de casarum et conclavium inquinamentis, quorum et adulti participes sunt, — inspicere, quaeso, parvulorum tantum lectulos, vel cunabula et consenties. Ex squalidis parata panniculis, rarissime mutatis, plurimum dierum excrementa imbibunt, madent et intolerabili scatent odore, quem ipse infans, fasciis pariter madidis involutus et ad occiput usque

tegumine laneo tectus, haurit. Vix post horas integras clamore et vociferatione purgationem lectuli inquinati a matre, alibi occupatâ, impetrat; solvuntur quidem fasciae, sed minime aquâ eluuntur; in aëre exsiccatae mox denuo adhibentur. Contingit saepe, ut mater cum lactente suo mane urbem adgressa, vesperi denique reveniat, quin alia, ac quibus vestitus est infans, secum habuisset indusia. Quam perniciosum hoc pro toto corpore! — Oculorum verum etiam mala innumerabilia hac ratione aut *directe* in praesenti sive in posterum, ob praedispositionem oculi exortam, gignuntur, — aut *indirecte* ex universali corporis labe fontem quaerunt. Palpebrae oedematosae atque sordibus et levis tectae sunt; secernitur jam magna copia lacrymarum acrium; mucus tenuis, e glandulis Meibomianis profluens, bulbum induit intraque palpebras huc vel illuc protenditur et semper denuo variis caussis proliciat; quâ ratione certe fieri nequit, quia habitualis tenerrimis parvulis inseratur palpebrarum blennorrhoea. Necessariam ideo et infantis naturae congruam eam existimans mater sibi persuasum habet, nulla hic administrari debere medicamina. Nonnunquam tamen, et haud sine fructu, lacte tepido ex uberibus suis oculos parvuli abluit, quod, faciei purgatione rarius insti-

tutâ, nonnullus tamen oculorum ablutionis est modus. Sed negligenter oculos abstergens lactis mox acescentis copiam relinquit et novae irritationi ansam praebet. Saepius ad carissimum, sc. urinam confugiunt remedium: excipiunt lotium parvuli, eodemque oculos ejus purgant. Inflammatione hoc modo incensâ, medici fortasse, tanquam ultimum refugium, implorant artem, vel prius adhuc balnea adgrediuntur vaporum, ibique novam inchoant curam: exsurgendo oculos emundant, linteis fricant, aquâ denique et sapone abluunt, — quibus omnibus peractis plerumque exasperatur incendium *).

Quam dein mali formam vitiatam tantum abest, ut recte dignoscat medicus, ut plerumque omisâ caussarum indagatione, ophthalmiam s. d. neonatorum meram intueri censeat. Ipsa vero

*) Haud desunt exempla, quod, perstante morbosâ quâdam praedispositione, novae plane in ejusmodi balneis exortae sunt ophthalmiae, maligniore caractere incedentes. Inveni in diario clinici nostri chirurgici talem adnotatum casum: infantes duo, puer nempe VI et puella IV annorum sub finem mensis Aprilis anni MDCCCVI in balneum perducti mox cum oculis valde inflammatis egrediuntur. Septimanâ præterlapsâ hypopia exorta sunt cum exulcerationibus in conjunctivâ et corneâ, febre insigni comitata. Ambobus, tum primum initio Maji in clinicum nostrum delatis, ill. t. t. chirurgiae professor Kauzmann curationem instituit; sed mortua est puella cachexiâ generali et tæbe totius corporis; puer vero eodem mense insanabilis demissus est.

ophthalmia modo nominata partim sporadice parvulorum infestat oculos, partim, et quidem saepissime, veris autumnique tempore a conditionibus quibusdam popularibus, quibus infans perinde ac adultus exponitur; ortum ducit. Ad templum si e puerperio venit mater, vel alio proficiscitur, neonatum secum trahit, tempestatum haud metuens noxas. Vix umquam, ut supra iam tetigi, recens exrupta ophth. neonatorum medici traditur medelae et in diariis clinici nostri chirurgici non nisi sequelas ejusdem morbi adnotatas invenio; sc. metamorphoses staphylomatosas, albugines, maculas, papulas corneae e. s. p. Singula tantum infantis Esthoni IV mensium describitur ophth. neonatorum, quae V ante diebus insigni cum epiphora, palpebrarum intumescencia, respirandi difficultate etc. exorta fuit:

Quodsi puerascerit Esthonus, oculorum intentiones, qualescunque locum habeant apud pueros et juvenes eruditorum in legendo, vel scribendo, vel perficiendo opera artificiosa et delicatula opificum, omnino desunt, et aciem visus exercendi frequens ei in campis et agris, quos pervagatur, exstat occasio; quo fit, ut aegrotorum, oculis captorum, ex hacce aetate (IV — XII annorum) sat parva sit copia (exceptis affectionibus oculorum scrofulosis). Incremente

tum, demum annorum numero, operariorum, labore rustico fungentium, adit ordinem ejusdemque noxiis ac molestiis exponitur.

Nec in adultis, quamvis ipsi ei indulgere possent, prudens oculorum cultus. Rarius faciem, sudore et pulveribus ac sordibus inquinatam, emundant; oculorum enim cum aquâ frigida, vel cum sapone ablationem efficacioribus jam medicaminum ophthalmicorum adnumerant remediis. Quodsi quidquid, uti solet, in oculos inciderit, statim manibus suis, terrarum pulvere, vel fimo rigentibus, bulbum abstergit, aut unguibus removeere studet irritamentum. Reperitis his manipulationibus excitata ophthalmia ab Esthono cum omni veritatis specie vento aliquo adverso, aut pulveribus in itinere resurrectis, vel brevi: *unicæ* a se *creditæ* causæ adscribitur; quid? quod, septimanis vel mensibus et annis integris præterlapsis, præsto esse corpus peregrinum — asseverat. Haud ignoramus, talia omnino rusticis viris contingere posse, sed de præconceptâ illorum opinione, quâ ipsi ad ineptissimas proliciuntur curationes (vid. infra), medicorumque turbant diagnosin, exemplum afferre volui.

Talia ipsi sibi parant damna; — sed etiam habitacula momentis causalibus in oculos sæ-

vientibus pollent, quorum maxima exhibet aër exhalationibus animalium et fumo corruptus. Hic ubi hieme juxta numerosam rustici familiam „gallinae, anseres, cum canibus locum habitationis inveniunt, nec non saepe — oves caprae et porci commorantur“ (Baer l. c. 33) ubi aliae res fervescences, acescentes, immo putrescentes colliguntur, — ad cloacalem usque pestem atmosphaera depravatur. Omissa, quae a nemine negetur, pro toto corpore exinde proficiscente noxa, solummodo quas in oculos afferat clades commemorabo. Soemmering, Himly, Baer etc. talem, exhalationibus animalibus et excrementitiis corruptam, atmosphaeram minime ab oculis perferri posse, experientia corroborarunt; et multas hanc in rem commentationes in egregio experientissimi Ramazzini opere: *de morbis artificum* etc. reperimus. Foricariorum morbos ventilans, quamvis, inquit, pulmonibus et systemati nervoso labem affricare deberent, — tamen oculis solummodo bellum tam atrox indiciunt foetidae istae exhalationes, ut illis vitam, id est lumen, eripiant. — Vehementer admiratus est, quare soli oculi tam malo infortunio plectantur, ceteris partibus illaesis. Pari modo omnes, qui commercium habent cum rebus foetentibus puta: olearios, coriarios, saponarios, fidicinarios etc.

oculorum, ex negotio illorum proficiscente, inflammatione correptos fuisse, observavit. Incedit ophthalmia ista cum coryza et doloribus in fundo oculi ad sinus usque frontales extensis; rubescunt bulbus et palpebrae: *mitta simplex* a Franco-Gallis nominatur hic gradus. — Quodsi autem obnubilatur visus, perinde ac velo obduceretur, cum dolore et inflammatione insignibus; *mitta crassa* auditur (vid. Labourie, Cadet et Parmentier: Observations sur les fosses d'aïssance etc. Paris 1778). Nunc primum lubenter ei, quod de perversa ac sordida infantum tractatione, eorumque ad occiput usque involutione ope linteorum madidorum et foetentium protuli — adsenties. *)

Altera, ab omnibus fere medicarum rerum expertis, cum idioticis nimis magna in procreandis oculorum morbis habita caussa: *fumus* est. Sunt qui omnia cujusvis generis mala oculorum apud Esthonos unicae huic adscribant caussae, obliti, tam multas alias gentes, Scotos sc. et Lettonos et Rossos s. p., quin etiam singulas familias Esthonicas — fumo minime ad oculos affici, quamvis iidem domicilia habitant

*) Confer. Ph. Walther Abhandl. I. p. 401: „— mehrere der auf solchen Wegen entstandenen Ophthalmien haben einen dyskrasischen, häufig einen blennorrhoeischen Charakter.“

fuliginosa, fumariis carentia. Aequali sane frequentia oculis laborarent, modo si fumus reapse morbos oculos tam potenter excitare valeret. Sed neququam absolutam pro oculis sistit noxam, neque tam magni pendendus est ad gignenda oculorum incendia, quum initio tantummodo et ad breve Germanorum aliorumque ejusdem stimulo insuetorum offendit oculos, lacrymasque elicit; nec ipsi Esthoni, modo si oculis integri, perquam ab eodem molestantur. Et „omnia irritamenta, exceptis iis, quae organa destruunt, sat diu frequentes adhibita, sensim vi irritante privantur.“ Fumum vero ad illas pertinere res, quarum effectus consuetudine minus nocentes redduntur, quilibet a praeconcepta opinione alienus ingenue fatebitur. Quae quidem sententia ab ill, Dr. Krantz experientia confirmatur. *)

At ne praedispositionem quidem gignere potest fumus, quod contendit ill. *Baer* diss. c.

*) Legas: Bemerkungen über den Gang der Krankheiten der Preussischen Armee von 1812 — 1815, Rusts Magazin II, p. 37, p. 44: „Auch ist es wohl nöthig, hier beiläufig darauf aufmerksam zu machen, daß der in den Erdhütten und bei den Feldwachen aus den beständig lodernden Feuern unaufhörlich entwickelte Rauch ebenfalls keine Ophthalmien erregte, obgleich diese wegen des engen Zusammenliegens der Soldaten und wegen des so häufigen wiederholten Wechsels der Temperatur wohl zu erwarten gewesen wäre.“

p. 77: „*fumo auctam sensibilitatem ad praedisponentes oculorum morborum causas*“ numerans, Quomodo sensibilitatem adaugere potest, quum potius, saepius irritando, defectum incitabilitatis, saltem pro sui ipsius irritatione, producat? — Hoc vero minime negandum, eundem fumum molestissimam praebere lacerationem in omni cujuslibet generis ophthalmia, ubi organi sensibilitas morbose jam adaucta ab ipsa inflammatione producitur et sustinetur*). Tum certe fumus pessimus exstat stimulus, quippe qui, perpetuus et inevitabilis, augendo inflammationem semper denuo ansam praebet, ut minus perferri queat. Aequo immo modo oculus integer, luci alioquin adsuffectus, in statu inflammatorio minime illam perferre valet et eo fortius laceratur.

Usus adsiduus tabaci e fistulis brevissimis quodsi oculis inimicus est (Heineken, Weller), pariter apud nostrates damni esse debet, qui

*) Nonne adaucta haec oculi inflammatae sensibilitas, ex parte saltem, ab imminuta (propter inflammationem) mucosae secretionis deducenda? Compertum enim est, punctas membranas mucosae, quae corpus ab exteriorum contactu defendunt, mucosae continuo secreto defendi, qui, dum validior viget inflammatio, haud amplius discernitur, sensibilemque membranae superficiem externarum rerum influxui objicit.

non nisi fistulis VI pollicum longis utuntur, calidoque igitur nicotianae fumo perpetuum oculos circumdant, cui accedit, quod saepius mercatores, ut melius flagret, nitri solutione imbuant petum,

Aliud e domiciliorum conditione proficiens momentum causale in eo vertitur, quod, iisdem omni fere luce carentibus, rustici magnam diei partem (hiemis tempore) in tenebris morantur et, in calidissima fornace cubantes, continuas ad caput suscitant sanguinis congestiones *), unde necessario evenit, ut, quum primum aliquando domo egrediantur, oculis rubescentibus, luci insuetis, nec lucis, nec nivis splendorem perpeti queant et, suscitatis

*) Liceat, hic monere: ut in curandis Esthonorum, si demi remaneant, morbis oculariis, praesertim ophthalmiis, bene perpendeas continuum sanguinis ad caput impetum. Nam si erecte stat aeger, caput in calidissimâ sub lacunari extorritur zonâ, dum pedibus frigidum lapideumque tangit pavementum, ubi haud raro ipsa aqua in vasis congelascit; si vero cubat in fornace fornacali, aut sedet in scrobe ante fornacem, modo totum calefacit corpus, modo faciem incendit, quibus accedit, quod vehementer cingulo, vel loro abdomen supra coxendicem colligunt Esthoni, sanguisque in abdomine impediunt circulationem (quâ etiam ratione, ut brevi adnotem, intestinorum producant dislocationes et imi ventris, praesertim hepatis, suscitant morbos ac obstructions).

oculorum doloribus, fornacis iterum quaerant tenebras. Ipse, juxta ingentem fornacis flammam sedendi — ut sermocinentur vel calefiant — mos oculorum incendiis ansam praebet, aut perstantes jam ophthalmias exasperat, quia imprudenter, vultu oculisque flagrantibus, subitam saepius admittunt temperaturae vicissitudinem, vel aerae permeanti sese exponunt. Breve abhinc tempus mulier quaedam *Esthonica*, quae — maligno omine! — eodem fere autumnali praeteriti anni tempore alterum jam perdiderat oculum, meum implorabat auxilium, timens, ne altero quoque privaretur oculo. Redeuns nimirum autumnus tempestas in eo, qui restabat, oculo levem suscitaverat inflammationem; hanc minimi faciens foemina suetis fungebatur operibus et inter alia furnariam quoque exercuit, Non potuit tamen, quin oculis furni exciperet aestum. Sed validissima inde exorta ophthalmide cum corneae ulcere, nimis sero imprudentiam suam deplorabat et utile mihi perhibuit exemplum, quanti damni morbidis oculis incauta caloris admissio sit. *)

Praeter, quod *Esthonus* omnes, e ruricola-

*) Confer. Ramazzini, übersetzt von Ackermann, Stendal 1780, I, p. 129: „Die Glut des Ofens verursacht besonders heftige Augen-Entzündungen“ etc. Ph. Walther Abhandl. p. 400.

rum negotio in oculos fluentes, noxas uti aliae gentes experitur, reliquum est, ut de propriâ quâdam apud nostrates causâ, nimirum de usitatâ hic frumentorum flagellatione in *calefactis aedificiis torrendo servientibus* referam. Posthabitâ omni, e fervidâ atmosphaerâ et habitu inclinato proficiscente noxâ respicias, tantum, quod non nisi *nocte* hic perficitur labor, quod oculi adsiduo versantur in pulverum nubibus, quod rusticus, sudore diffluens, ut sese recrearet, saepius nocturnum quaerit coelum, ibique a humido et frigido insaluberrimi anni temporis excipitur aëre autumnali — et minime miraberis, *si maxima oculis captarum copia e novissimo frumenti flagellandi tempore initium et ab ipso hocce labore causam morbi repetat.*

Influxus climatici, quatenus certum morborum ocularium efficiunt cyclum. — De climatis in oculos influxibus, *haec* ratione consideratis, modo nonnulla in (genuinis) *Hippocratis: Επιστημῶν* inveniuntur libris; quae alibi aliisque ab auctoribus fortasse adnotatae exstant animadversiones hanc in rem — me fugent. Sed magni illa Hippocratica existimo, thema hoc tractantia, dicta, et perquam doleo, me non omnia, quae ex ejusdem scriptis collegi, tecum communicare posse. — Facile intellexeris, strenuissimum illum naturae scrutatorem melius jam

perspexisse morborum ocularium cum statu corporis universali cumque conditionibus endemicis et epidemicis connexum, ac nuperrimorum temporum nonnulli ophthalmiatri, ophthalmonosologiam ad taedium usque dividentes et dilacerantes.

Tempestatis natura ac vicissitudines, uti omnes sciunt, perquam in hac regione variant, et respectu anni temporum minus constanter regrediuntur et semet excipiunt, quam in plagis meridionalibus (Graeciae e. g.); attamen quidam morborum observari potest anniversarius cyclus, quo aliud anni tempus in aliis versatur aegritudinibus (vid. Baer diss. c.), quod perinde se habeat in oculorum affectionibus, necesse est. Multum ad recurrentem hunc cyclum certe aequabilis per anni tempora laborum inter rusticos distributio confert, quam eapropter in illius cycli descriptione nullomodo negligere debemus. Graviorum autem ophthalmiae epidemicae, illarum instar, quae in Aegypto observatae sunt, vel quae durante expeditione militari anno 1813 in exercitu Borussiae et in illis grassabatur regionibus, ubi sedes belli, nos, novissimis saltem temporibus, nequaquam invadere solebant. Cujus fortasse in causa maxima vicorum quoad situm varietas et dissipatio est: alii epim prope mare, alii in regionibus paludo-

sis, profundis et sylvaticis, alii in siccis, celsis et arenosis jacent*); nullo vero modo annuae constitutionis tum in produendis cum in modificandis oculorum affectionibus negari potest vis, quorum illud observatu facilius est, quam hoc.

Quod autem thema, ut accuratius illustretur, magni esset libri et ingeniosissimi medici, huicce rei integram sacrantis vitam; — dum paucula tantum pro virium mearum modulo proponere et ad similes uberioresque perscrutationes adhortari audeam. Reverendorum praeceptorum, diariis clinicis utendi, permissio, nec non morbos Esthonorum oculos in clinico nostro, cujus medici auxiliarii fungebar vi-

*) Notatu tamen dignum videtur, rusticos, oram maris septentrionem et occasum versus spectantem, celsas, siccasque regiones habitantes, magis acutis corripì morbis oculariis, quam illi, qui, locis sylvaticis, paludosis consessi; chronicis potius laborant vitiis oculorum ac blennorrhoeis. Etiam Hippocrates in libro de aëribus aquis et locis §. V, VI de iis civitatibus, quae ad ventos frigidos sitae, ab austro vero et calidis ventis protectae sunt, scribit: Inflammatoriam habitantium creant constitutionem et juxta alios morbos acutos (febres, incendia) *ὀφθαλμίας τε γίνεσθαι δια χρόνου γίνεσθαι τε σκληράς καὶ ἰσχυράς καὶ εὐθὺς γίνεσθαι τὰ ὅμματα* — necesse est. Quae vero aquis palustribus ac lacustribus utuntur, et sitae sunt ad calidos ventos et ad solem §. III, IV, iis *ὀφθαλμιαί ἐπιγίνονται ὑγραί, οὐ χαλπαί καὶ ῥιγοχρόνιοι, ἢν μὴτε κατάσχη νοῦσημα πάγκοικον ἐκ μεταβολῆς*.

cibus, observandi larga occasio — eximio mihi hac in re fuerunt adminiculo.

Ineunte anno circa Calendas Nonasque Februarias reliquiae observantur atque sequelae morborum ocularium e novissimis hieme vel autumnno hucusque protractorum. Exasperata nimirum initio hiemis oculorum incendia in exulcerationes abeunt, quibus exeditur conjunctiva membrana, vel ipsa cornea et finitur malum: sed coecus evadit aeger, vel maculis cicatricibusque, quamvis doloribus exors, inflictus. Favente nonnunquam constitutione brumali, quae ex scrofulosi proveniebant diathesi, affectiones — mitigantur, quinetiam blennorrhoeas et alia, ex relaxatione labaeque organorum visus proficiscentia, vitia — modicâ proruptâ inflammatione — hoc in tempore compescuntur; ob longam vero in tuguriis inter sordes multifariasque alias causas morbigenas detentionem, ob ipsam tempestatum jam incipientem vicissitudinem, ob varios denique labores, qui frigori udoribusque exponunt Esthonorum, — mox illae denuo excitentur, necessarie elucet. — Si verò e contrario humida erat hiems et mollis atque maxime variabilis, ne remissionem quidem experiuntur, qui oculis laborant, et uno tenore usque in ver protrahi mala ocularia experti sumus. Jam saepe saepius obsoleta denomina-

tlone nuncupata *Psorophthalmia*, e sordibus profecta, tibi ostenditur, inque clinici chirurgici diariis sub hoc mense frequenter adnotata est. — Progrediente vere *nonnunquam* cum favonibus et austrinis multae nives et aquae, Februarius et Martius umbrosi et nubili et tepidi — quibus omnibus chronicae potissimum inflammationes et blennorrhoeae peiores redduntur. Ita e. g. Februarius anni MDCCCVI se habuit, quo ante Calendas Martias ipsoque initio Martii constanter 1 ad 3° + scalae-thermometri Reaumuriani multo cum vento et tempestate nivali observabantur. Coeperunt tum temporis ophthalmiae asthenicae, praeprimis in regionibus udis, humilibus, ad tractum fluminis Embach positae (praedia Kaster, Lunja). Grassabantur insuper, uti hic vere solent, *morbilli* et multi bulbi, hac aegritudine correpti, staphylomatosi facti sunt.

Quodsi autem non eveniret huiusmodi ver austrinum, sed serenum, aquilonium, cum procellis, ab Euro vel Septentrione gelide spirantibus, interpositis nonnunquam diebus umbrosis, et *ὀπισθορριμῶνος* in modum procedens, — fieri non potest, quin ophthalmiae rheumaticae et catharrales ineunte Februario incipiant, quod docuit Februarius mensis annorum MDCCCVII — VIII — XIX. Alias vero illae

magis praesto esse consuescunt Martio in mense, qui, in genere caractere rheumatico - catarrhali pollens, inter Africum, Favonium et Caucum versatur, quoad frigorem $1, 5. 7^{\circ}$ ostendit, quibus mox procellae multae ab Euro, vel Euro-Aquilone subintrantes, majorem invehunt frigorem. Hujus exemplo est ultima Martii anni MDCCCVIII decas. Tam validae utique observabantur tunc temporis ophthalmiae, ut plurimas hypopia exceperint ⁴⁾. Aequabili tempestate et rite incedens Martius vix non omnibus ophthalmiis carere potest; exemplo anni MDCCCX.

Jam, modo si bona et propensa imminet constitutio, Aprilis solvuntur, quae a hyeme restabant oculorum affectiones, ad summum in Majum usque aequali vigore vigent. Quam maxime perspicue vitia oculorum syphilitica ac scrofulosa emendantur, et ultimum horum symptomata lucis impatientia remanet. Ast et novissime haecce impatientia lucis nunc obruit infantes ac homines, aetate proveciores, diathesi arthritica conflictos, *viragines* et mulieres mensium anomalis laborantes, quippe quae

⁴⁾ Similia invenies in Hippocratis popularium lib. I, sect. II et Aphorism. sect. III, No. XII, confer. Ph. Walther Abhandl. a. d. Chir. etc. I, p. 399, ubi Eurus ac Aquilone ut frequentes verae ophthalmiis profert causas.

veris tempore congestionibus ad caput et oculos, cum maxima lucis fuga (nyctalopiam aemulante) perquam vexari consuescunt. Et Ramazzini tale quidquam observabat, nobiscum communicat in capite *de agricolarum morbis* oper. c. (Oper. omnia Londini MDCCXVIII, p. 363) „Rem satis curiosam in nostratibus Agricolis, ac in Pueris praesertim, non semel observavi. Mense Martio circa Aequinoctium, Pueri, intra decennium circiter, in magnam visus hebetudinem incidunt, ac per totam diem parum ac fere nihil vident, sicque coecorum ad instar palantes, et errabundi, per campos discurrent; ubi autem nox accesserit, satis commode vident, quae affectio sine ullo remedio sponte desinit, nam circa medium Aprilis mensem acies oculorum pristina reintegratur. Saepius, ubi data est occasio, horum Puerorum observavi oculos et magnam in Pupilla deprehendi dilationem.“ — Quam lucis impatientiam ex parte a mutata ver versus vitae ratione deduxerim, quum rusticus noster e fuliginosis suis tuguriis repente ad acre oxygenioque scatens elicitur divum et laboriosam degere incipit vitam; — ex parte vero illam pro symptoma habuerim epidemiae morbillosae, simul grassantis *), quae

*) Hippocraticus quidam auctor, vere grassantibus, tussibus et faucium inflammationibus: quibusdam nyctalopos

veris inprimis amat tempus et haud semper sub formâ exanthematis efflorescentis correpta designat individua. Invasere nos morbilli vere anni MDCCCVI; sed per longum postea tempus anginis sese manifestabant et praecipue multifariis infantes cruciabant molestiis, dum ipsum exanthema rarissime cursum suum absolvit. Acuta quae nominantur exanthemata in hisce a scrofulosi, syphilide, scabie et ceteris malis cutaneis diutinis, afflictis infantibus raro normali gaudent decursu. Nihilominus tamen eorum corpora epidemiam participant et solâ tussiculâ, vel anginis, vel ophthalmiis, vel lucis impatientiâ implicantur, dum post annos, redeuntibus morbillis, rite eisdem aegrescunt. Verum etiam, qui ex ordine jam perpassi sunt morbum hunc exanthematicum ad insequentis epidemiae tempus saepius liberi non evadunt: veniunt talibus lucifuga, epiphora, faucium raucedines e. s. p., quin caussa manifestetur. Omnium vero aegerrime patiuntur ii infantes, qui ex praegressâ infectione morbillosâ — oculorum sibi arcessierint passiones (ophth. chron., maculae, lacrymar. stillicid.).

atque hi magis pueris evenire, observavit. Et notatu dignam fuisse hanc nyctalopiam ex eo plane elucet, quod iterum atque iterum de eadem loquitur. Populor. libri VI, sect. VII.

Hanc pro nihilo non considerantes sententiam, nonnullis oculorum passionum exacerbationibus rite mederi valeamus, quas false ex scrofulosa, vel alia cachexia proficiscentes credebamus.

Sed Aprilis describenda erat constitutio. Favonii et Africi multam afferunt pluviam et umbrösam tempestatem, quae calidis serenisque diebus alternant. Observamus nunc febres (vid. diss. c. Baerii) et multas ophthalmias cum affectione generali conjunctas *). Saepius e contrario ventosus est et udus, et multum frigorem post calorem mittit, quibus vicissitudinibus perquam in oculos saevit, (e. g. anno MDCCCVI, ubi imbres magnae et 1,5 ad summum 9° +). Gignuntur frequenter ophthalmiae catarrhales, quae sub specie ophthalmiae angularis, vel inflammationis marginum palpebrarum atque epiphorae incidere consuescunt **). In genere sordidissimi labores hoc tempore perficiuntur; stercora e. g. in agros evehuntur, quod ceteroquin negotium maximam ex parte mulieribus ac pueris commissum est. Palpebrarum inde affectiones iis non raras.

Minus fertilis morborum ocularium — aestas est, qua inveterata ipsa mala bene sanantur, vel

*) Confer. Hippocr. de aërib. aq. et loc. XXV.

**) Confer. Hippocr. popular. libr. III, sect. III.

saltem compescuntur. Restant maculae, nubes-
culae, albugines, staphylomata et ad omne tem-
pus invenienda ciliorum deviatio. A difficilio-
ribus, dum flagrat sol exsiccaturque solum, ope-
ribus agrestibus alius plane character omnibus
imprimitur morbis, hinc et merae tibi prae-
bentur bulbi ipsius inflammationes *) a no-
xiis externis saepe exortae celerique inceden-
tes passu. Negligentiâ, vel quod reapse labo-
res omittere non licet, miser impeditur aeger,
quo minus statim artis impleret praesidia; in-
gravescit malum et altius adscendit, quam ut
visus servari, vel dirae prohiberi possent seque-
lae. Rubescentes tum ex regula videmus rusti-
corum oculos, conjunctivaeque vasa sanguine
impleta; bulbus quasi justo major apparet, et
videndi facultas, quin causam apertam repe-
reres, hebes. Haecce symptomata a nimia cor-
poris in flagrante aestate declinatoque habitu
intentione oriri, dubitare nolim; ad quae multo-
rum, praeprimis mulierum, consuetudo, intecto
incedere capite **), quâ hoc continuo solis ex-

*) Confer. Hippocr. Aphor. sect. III, No. XVI, XI, XII
et XXI.

**) „La coutûme, d'aller tête nue, occasionoit d'oph-
thalmies, la cecité, et l'on sait, de quelle multitude de re-
cettes la médecine grecque étoit surchargée contre ces affe-
ctions,” Perry in Bibliothèque médicale: Chapeau.

ponitur radiis, longique, sudore madidi et pulveribus inquinati, capilli, nullo tegumine coërciti, faciem circumfluunt et mechanice oculos, uti observatum, laedunt. Nec alios fugit, oculos per molestias et defatigationes varie affici *). Matutino tempore apud nostrates talia evanescere, sed ad vesperum denuo exasperari, quinetiam in vertiginem et caliginem abire solent **). Esthonus sat incautus ad dulcem aufugit frumenti spiritum, quo oculos roborare studet, verum diram nunc prolicit inflammationem, ocysime in hypopium, vel abscessus et fistulas — quae Julio et Augusto saepe saepius proferuntur — abundam. Alii aqua frigida oculos abluunt, quod omnino esset utile, modo si cum

*) Majo mense, — quo cohortes Borussicae, in Franco-Gallia stativa agentes, armis ludere coeperunt, dum initio calores et tempestates et pluviae, dein siccitates ac Aquilones et Euro-Aquilones cum noctibus frigidis regnabant, — multae, molestiae et pulveribus auctae, observabantur ophthalmiae, quae utique validiora poposcerunt antiphlogistica. Rust Magaz. IV, p. 508. Catervarum, quae in campis degebat pars, molestia magis defatigata, sola ophthalmiis vexabatur (ibid. 513).

**) G. Ephr. Herrmann idem in Polonia observabat et hanc diurnam caecitatem versus matutinum tempus evanuisse, tempore vero pomeridiano denuo incepisse, refert. Affectio haec imminutò Julii calore plane cessabat. Primit. physico-med. Polon. Vol. I, p. 236. — Confer. Hippocr. Aphor. sect. III, No. V, XVII et popularium libr. VI, sect. VII. Ph. Walther Abhandl. I, p. 401.

grano salis adhibitum fuerit; plerumque vero ophthalmias, speciem catarrhalium, vel rheumaticarum prae se ferentes, procreant. In diariis clinicis jam ophthalmias vasculosas et sclerophthalmias cum conjunctivae destructionibus adnotatas invenimus. Qui in regionibus arenosis, vel calcariis, durante aestatis siccitate, circumferuntur pulveres tum mechanice cum chemice in agris laborantium oculos laedunt et modicam saltem marginum palpebrarum sustinent irritationem.

Augustus et September, per diem calore insignes, acres noctu, ruricolam sub nocturno saepe detinent coelo, atque denuo et majori numero catarrhales et rheumaticas oculorum affectiones pariunt. Augusto mense anni MDCCCVI e. g., quo, regnantibus Austro et Africo, hydrargyrum in thermometro 10 inter et 16° + scalae Reaumurianae, in barometro 29" 5'" inter et 26" 9'" altitudinis versabatur, et noctes perquam erant frigidae — „catarrhalis — uti adnotatum est — grassabatur ophthalmitis, facile malignam assumens formam, optime vero vesicatoriis mitiganda" *). Jam adest tempus messis secalis

*) Rust. Magaz. III, p. 317, 484: „In den in Frankreich stehenden preussischen Lazarethen kamen im Septbr. 1817, wo die erste Hälfte anhaltend warm und trocken, das Ende veränderlich mit trocknen und feuchten Tagen war und einen

quae, quum falce secentur frumenta, molestior certe fit ac alibi, et, quod ill. Ph. Walther in eximio suo de Hypopio tractatiunculo *), nobis etiam atque etiam observare contingit: frequentia nimirum laesionum bulbi ab illabentibus aristis et festucis, quas hypopia excipere solent, vel pravae cicatrices, visum turbantes.

Quodsi, regnantibus Austro et Africo, serenus est Septembris et modice calidus, cum noctibus haud justo frigidioribus (e. g. a. MDCCCVI ubi die 5, 10° + cum paucis pluviis; et a. MDCCCVIII) rustico haud tam molestus evadit, ac si acris spirat Eurus, vel Euro-Aquilo vel Euronotus (MDCCCVII). Ophthalmiae validae sunt et antiphlogisticam poscunt medelam **). Minor om-

rhomatischen Krankheitscharakter mit Gastrizismus erzeugte: nur hin und wieder Augen-Entzündungen vor, die außer *Hartnäckigkeit* bei denjenigen Individuen, welche schon früher an den Augen gelitten hatten, einen *bösartigen* Charakter zeigten. Als die Witterung im October trocken, rauh mit O. und N. O. Winden war, zeigte die Augen-Entzündung sich mehr als eine *reinentzündliche*, ohne bösartiges Gepräge. Im regnichten, feuchten, mit W. und N. W. Winden geplagten November und Anfang des Decbr., war der Krankheitscharakter nervös, in der letzten Decade des Decbr., wo der Frost eintrat, war er entzündlich: es zeigten sich in allen Hospitälern mehr als zeither Augen-Entzündungen, jedoch mit einem ganz gutartigen Verlauf.

*) Merkwürdige Heilung eines Eiterauges, nebst Bemerkungen etc. 2te Aufl. Landshut 1819.

**) Confer. Ph. Walther l. c. de hypopio, p. 31. —

ninó ophth. catarrhalium est numerus, quando cum tempestate umbrosâ, tepidâ — spirat Eurus (MDCCCVIII), sed e contrario qui fluxibus aegrotant magis patiuntur.

Sequens autem anni tempus vix respectu constitutionis describi potest, quum ne ex longiori quidem annorum serie ullam statuere liceat regulam; nam, qui modo serenitate et suavitate pravae aestatis infucunditatem corrigit autumnus, mox ventosus, pluvius, omnes boreales terrores in homines emittit; tempestive modo hibernum adgreditur gelus, modo nimistarde. Laborum vero ruralium constantia aequabilem fere characterem morbis imprimere valet. Incipiunt indigeni nocte frumenta flagellare, quod negotium, uti supra comperimus, momentis nocivis pollet et per longum temporis spatium similes semper procreat oculorum affectiones. In omnibus opificijs pulverulentis praeter pulmones quam maxime oculos infestari, Ramazzini innumeris locis testatur (vid. pistores, molitores, frumenti cribratores etc.). — Interdiu adhuc in campis morantur, vel itinera faciunt, ut vendant producta, vel, quae in hiemem necessaria, afferant. Omnes viatorum molestias experiuntur. Accedit perversa Esthonorum consuetudo, calefaciendi causâ saepius torridas fuliginosasque adgredi cauponas, ibique ope potuum spirituosos-

rum sibi vires et calores ad ebrietatē usque refocillare. Rubescentes et splendētes oculos tunc denuo ventis acerrime spirantibus atque frigori exponunt. Has temperaturae vicissitudinum injurias cognoscenti facile explicatu, cur de itinere nonnunquam dirā vexati ophthalmiā revertant *). Similia ruricolae domi contingunt, si impenetrabiles, aquis stagnantibus repletas adit silvas, integrosque in iis commoratur dies. Haec omnia ophthalmias chronicas, blennorrhoeas et alias oculorum affectiones diutinas resuscitant et sustentant, nec non acutas procreant et in hiemem usque per X — XII septimanas trahunt, quā de re multa in diariis clinicis reperiuntur exempla. Jam quoque varia illa oculorum mala, ex cachexiā quādam peculiarem characterem petentia, surgunt; nam plurimi inveterati morbi hoc tempore recrudescent ideoque topicos, quibuscum conjunguntur, in conspectum produnt affectus. Praeprimis syphilitica atque arthritica oculorum vitia maligno incedunt passu et facillime in bulbi, vel saltem singularum ejusdem partium destructionem vertuntur. Nivosus splendor intolerabilis est et lucis ideo impatientiā ut omnium fere morborum ocularium symptoma exstat. Macu-

*) Confer. Ph. Walther Abhandl. etc. p. 400.

lae et nubeculae corneae ob coarctationem pupulae molestiores reddantur; increscit amblyopiarum, in autumnino cum affectionibus universalibus complicatarum, numerus, inque ipsam abeunt amaurosin. — Mora omnium horum malorum diliniri nequit, quum tam multifariae existent et tam graves admittantur ab ipsis aegrotis noxae, ut nec morbi, nec constitutionis epidemicae — etsi adesset — bona indoles, neque artis praesidia eas vincere queant. Plerumque morbi ocularii s. d. *pedissequi* — saepe omnino insanabiles — in ver usque protrahuntur et non nisi hujus favente tempestate, vel ratione vitae mutata, in melius converti possunt. Sed quam multi, qui laeti hiemis quaerebant lassitudinem, soluta hieme oculis capti incassum almae naturae dulcedines umquam intueri sperant! Ad anni demum finem (mense Decembris) et in Januario graviores rursus rheumaticae ophthalmiae saevire incipiunt, praecipue si, constante molliore tempestate, singuli acres dies frigore et ventis subintran. Exemplo sint MDCCCV — VI — VII, quorum Decembres tepidi et austri ni ophthalmiisque rheumaticis insignes fuerunt.

Fugitivo quasi calamo paucula tantummodo de vitiorum ocularium apud nostrates cyclo exhibens, strenuigris compatriotis observatori-

bus hanc uberius emendandam omitto rem et ad enumerandos memet accingo universales morbos, qui, inter Esthonos obvii, oculorum malis aliquatenus peculiarem imprimere valent characterem, vel saltem aliquem cum iis agnoscunt connexum. Ne vero regurgitem, quae hoc de connexu ab aliis scripta sunt, tantummodo ingenium, quo isti generales morbi respectu oculorum affectuum apud indigenos incedunt, brevissime delineare tentabo.

De statu vtaletudinis adversae Esthonorum, quatenus participant oculi. — Ratio haec, de qua loquuturus sum, inter statum corporis universalem et topicam oculorum aegritudinem novissimis primum temporibus uberius dilucidata est. Hippocrates, quamvis eum haud lateret connexus ille, tamen „sympathicorum, e dyscrasia, vel cachexia proficiscentium“ malorum ocularium nusquam facit mentionem. Nonne veritate pollet Beeri illud effatum (Lehre v. d. Augenkrankh. I, p. 11) in oculis jam diu cognosci posse futurum malum universale, priusquam hoc ullum aliud prodiderit symptoma. Et quoties affectionis oculariae cognitio diagnosin morbi cuiusdam universalis complet. Quod et nos saepe in dijudicandis morbis Esthonorum conducere debet; altera enim alteram suffulcire debet diagnosin,

Primitus de febribus, utpote omnium frequentissimis morbis, ita scribo. Duplicem ad oculos morbos agnoscunt rationem: vel procreantur hi illis, vel plane fugantur*). Qui e febre provenire videntur morb. ocul. ut plurimum inter ejusdem symptomata localis affectionis ad instar affuerunt v. c. in febre rheumaticâ, vel aliâ, ubi eadem, quae ad suscitandam febrem valebant caussae, ophthalmitidi quoque gignendae pares fuerant. Solvitur febris, neglecta vero ophthalmia partim ob ipsius vehementiam in suppurationem, exulcerationem etc. partim ob veterem oculorum praedispositionem in chronicam abit blennorrhoeam; vel latens quaedam in corpore dyscrasia, febre excitata, fortuitae levidensque oculi inflammationi suam, uti solet, impertitur indolem et pertinax dominium in affectum aperte exercet organon, quinimo nunc primum in oculo sese manifestare studet. Hac ex causa quidam, febre vexatus, cum ophthalmiâ, syphiliticae iritidis etc. speciem praeseferente evadit. Sic etiam multarum ciliorum introversionum et blennorrhoearum causam febrem perpassam credunt Esthoni, quum melius „longâ in tenebris et fumo supra fornacem (ubi jacent aegroti) commoratione palpebrarumque diutinâ clausione

*) De eâ febre, quae validam ophthalmitidem etc. symptomatice concomitatur, hic sermo non est.

glandulas, jam pridem laxatas, in blennorrhoeam coërcitas, vel tarsum inversum esse“ dicerent. Quid? quod non raro ulcus corneae tibi offertur, cujus causam febrem fuisse contendit aegrotus, dum omnino de simultaneo oculorum incendio, quod fortasse re vera haud animadvertit, tacet. Valet autem apud eos sententia: post hoc, ergo propter hoc! *Mediate* ergo febres (et Esthonorum in febribus regimen) oculorum affectionibus ansam praebere, facile intelliges. Alias in febribus hecticis et statu corporis asthenico vel minimae injuriae, oculis allatae, dira suscitare queunt incendia, quod ex labe totius corporis ac organi deduci debet.

Salutares verum etiam cognoscimus febres. Uti enim in tractandis diutinis morbis universalibus multum e superventa febre speramus salutis, sic et oculorum fluxus pituitosi, vel stagnantes inter corneae lamellas humores (maculae, obscuraciones etc.) febre discutuntur. Exorta nimirum ejusmodi universi corporis rebellionem ab organo hoc singulo quasi derivatur attentio et quae in ejusdem vitam influxerunt corporis abnormitates nunc in totum distribuuntur corpus; quinetiam crises universales localem solvendo morbum pares sunt. Hujusce indolis febres vernales esse solent. Duo mihi in memoria sunt casus, in quibus subintrante febre primitus

quidem exasperari videbatur chronica ophthalmia, quâ laborabant aegroti; sed expugnata istâ febre nova quasi vita visus organon animabat, alacrioremque excitabat processum vegetativum, quo ocyssime maculae, stagnantesque inter corneae lamellas lymphae solutae sunt. — Illa vero febris, — quâ periodis climactericis, vel quo adoleascit puer et pubescit puella, tanquam universalis organismi lucta, ut totalis corporis producat immutatio, exprimitur, — morbidis quoque oculis felici est omine. Eliminator nunc naturae medicatricis ope id, quod ophthalmiis, blennorrhoeis oculorum e. c. fomitem hactenus paraverat; debellatur e. g. scrophulosis, status pituitosus e. s. p. quorum varia symptomata, ergo et illa, quae in oculis apparebant, jam evanescent, necesse est.

Magna inter Eastonos ad *inflammationes topicas*, praesertim erysipelas, invenitur propensio. Provenit haec ex peculiari epidemicae constitutionis ingenio, primarum viarum statu morbido atque ex consensu superficiei corporis cum hepate. Multis vero affectionibus tum chronicis cum acutis hepar apud nostrates laborare, notum est. Dyspepsiae, haemorrhoides, digestionis labes, colicae sedule perscrutanti cum intumescencia, induratione, doloribus hujusce visceris conjunctas sese praebent. Grandis exin-

de malorum capitis cohors; omnem fere capitis laesionem, contusiones, ictus, quos inter lignandum acquirunt, — erysipelas excipere solet; turbatur visus scintillis, tumescit facies, tumescunt palpebrae, bulbumque, universalem turbam participantem, claudunt. Quodsi etiam omitteremus, supra nominatas hepatis affectiones nonnunquam oculorum malis peregrina plane apponere symptomata, — negare tamen nequimus, eas maximam in tractandis oculorum morbis mereri considerationem, — quod vero saepe omnino negligitur. Circulationis in abdomine turbationes sanguinem superiora versus impellunt, bulbi vasa implent; et periodice parvulae inflammationes — congestiones nominandae, nec hirudinibus, nec in genere topicis remediis debellandae — oculos infestant. Visus nebulosus, coloratus, lentis color stramineus, et fortasse iridis color variegatus, iritidis speciem prae se ferens (quin cetera symptomata rite congruant) saepe ex eodem fonte apud Esthonos proveniunt et nihilo plus, ac cutis decoloratio topicis remediis amoveantur. Saepissime hic egregii Ph. Walther effatum probatur, quo adnotat: Krankheiten, deren Zunder in den Unterleibseingeweiden liegt, pflanzen sich bis zu dem Auge fort: daher giebt es eine wahre Hypochondrie und Hysterie des Auges: und viele

Arten der Gesichtsschwäche, der Myodepsie, Crupsie und anderer, sind von wahrhaft hypochondrischer Art, Abhandl. I, p. 385.

Quamquam parvi tantum ponderis esse dicuntur *morbilli* (Baer diss. p. 70) quoad decursum et sanationem, bene tamen notandum, eos in infantibus Esthonicis diathesi scrofulosa, immunditie et maxima circa regimen negligentia insignibus, majore impetu oculos obruere, acsuetum est. Persaepe nictitatio palpebrarum, fluxus pituitosus, ulcera conjunctivae, fistulae lacrymales e. s. p., si altius inquiris, ab exanthematico hocce morbo deduci possunt. — Morbilli nimirum a parentibus plane non cognoscuntur, quo fit, ut in primo morbi stadio multas in oculos noxias admittant, vel ophthalmiam concomitantem, catarrhalis in modo incedentem, pro morbi cardine, infantes ideo oculorum tantum morbo laborare, credant. Perversa exinde suorum remediorum ophthalmicorum adhibitione oculi valde cruciantur, vel admissio, in stadio desquamationis, refrigerio falsoque regimine malignis ophthalmiis magna cum lucifuga etc. implicantur. Nec propensiore sorte gaudent oculi, etsi dignosceretur morbus: consueto more *) aegrotum pellibus munitum in

*) Vid. S. R. Winkler: Von einigen der gewöhnlichen Krankheiten der Esthn. Bauern. Reval 1793. Cap. 13.

calidis fuliginosisque tuguriis detinent, dum eundem, ut foriat, in divum exportant. Oculi incensi, fumo lacessati, fortasse medici auxilio adhuc sanari potuissent, sibi vero ipsis commissi tam multas gravesque injurias vincere nequeunt.

¶ Pariter se habet cum *scarlatina*, nisi quod haec periculosa pro toto corpore incedit et neglecta, vel reperiussa, quos oculus mutilaverit morti et terris prodit.

Quum *variolarum* pestis nostris etiam regionibus coarctata sit, pro oculis sane parum ab eadem timendum. Inexcusabilis vero rusticorum negligentia et obatinatja beneficam Jenneri inventum gubernique praecepta saepius adhuc irrita reddunt, quo fit, ut nec nuperrima tempora epidemiis variolarum grassantium careant*). Rursum ideo artem faciens medicus prohi dolor! hacce lue recenter correptos videbit oculos, dum et cicatrices, albugines, synechiae et aliae variolarum sequelae e pristinis temporibus quotidie ei occurrunt. Ne turberis, fac, in diagnosi, quum persuaderent tibi parentes, infantulum per variolarum vaccinarum insitionem

*) Ex morborum ocularium, variolosa infectione productorum, in clinici diariis adnotatione elucet, veras variolas passim grassatas esse annis 1803, 1805 (autumno), 1806 (vere), 1807 (aestate et autumnno), 1808 (aestate), 1809 (vere), 1818 (aestate), 1820 (vere).

quondam munitum fuisse adversus humanas variolas; — symptomatibus objectivis, ex ipsâ morbi formâ sumptis, fideas, nam insitio ista, ab imperitis facta, incassum et praesidio destituta esse potest.

Quamvis *scabies* frequentissime inveniatur inter Esthonos et satis maligna interdum est *) — dira tamen psorophthalmia illa, a Beer descripta, atque inter Judaeos reperienda, hic neutiquam obvia esse solet. Hoc saltem mihi persuasum habeo, non omnes psorophthalmias, quas in diariis clinicis a directore defuncto ill. Kauzmann hoc nomine designatas reperimus, jure istam mereri denominationem, sed ad efflorescentias scrofulosas, blepharophthalmias glandulosas etc. pertinere; nam proferuntur nobis hodie plures illarum formae, quae, si veteri de psorophthalmitide opinioni adhaereremus, hoc nomine nuncupandae venirent. Ceterum Esthonus lubenter totum corpus scabiei concedit,

*) Levior ejusdem gradus (*scabies senilis Sprengelii* „qui aridior, nec pus verum concipit, sed crustas format fuscas parvasque, dum facies immunis est, crura potius infestat et brachia, quam digitos“) vix non omnes obsidet Esthonos, quorum totum truncum et extremitates, *exceptis* nonnunquam *manibus*, inhabitat et quasi ad oeconomiam organismi pertinet. In manibus fortasse ob maximam cutis rigiditatem et ob stereoris, terrarum equorumque manipulationem efflorescere nequit *scabies*.

ita, ut ne minus quidem vicarium pro illa agere deberent oculi. Quod de immediatâ puris translatione in palpebras iudicandum, quilibet ex eo derivabit, quod rusticus non solas palpebras, sed etiam nares, aures, labia totamque faciem digitis suis obtrectat, quin in hisce, aequali tenerrimâ cuticulâ obiectis, partibus pustulas observemus scabiosas.

Scrofulosum morbum et rhachitidem saepissime Esthonorum liberos invadere quis est, qui nesciat? Quum foetui jam inseritur diathesis illa et quasi inculcatur, magna neonatorum pars, macilento et labescente corpore mundum adiens, primo vel secundo ætatis anno atrophîa emoritur, quam incantatione infantibus ab inimicis illatam opinantur; qua de causâ vix umquam medici implorant auxilium, nec huiusmodi infantulorum mala ocularia tibi offerunt. Vehementer ideo erras, si ex eo, quod nunquam vidisti ophth. s. d. neonatorum, eam raram esse inter Esthonos concluderes. Ipsae matres ei medentur, vel aniculae et tegit sepulcrum infestum deinde exitum. — Apud nos praecipue prima scrofulosorum invenitur classis (torpida amplexens individua): pueri pastosi, tumidi, segnes sunt, cum tardo ingenio et corpore laxo; puellarum tamen plurimae graciles sunt, irritabiles, vivaces, ad alteram referendae

classem (in quâ irritabilia subjecta). Secundum hanc corporis constitutionem morborum ocularium in adules quoque diversa est: illis plures superveniunt blennorrhoeae, exulcerationes, his autem incendia acuta, fluxus serosi s. p. — Formae vero morbi scrofulosi, hic obviae, sunt: in tenerrimis infantulis exanthemata, atrophiae et hydrocephalus, nec non nervorum resolutiones, convulsiones et tumores glandularum, nervorum truncos, vel ipsum cerebrum comprimantibus. His non raro etiam abscessus frigidi superveniunt circa pelvim, crura et caput. In puerili aetate ventris inflatio enormis, glandularum submaxillarium tumores et suppuratio, juncturarum intumescantiae, paedarthrocace varii generis, praecipue in acetabulo; ulcera labiorum, narium, vel ipsarum faucium, syphilitica aemulancia, vel cum ipsâ syphilide complicata; — lippiunt et diutinis inflammationibus laborant oculi; in adultis, quibus priorum annorum noxiis et aegritudinibus superstites esse contingit, (nam dimidia natorum pars ante quindecimum interimitur annum) tumores albi, scrofulae fugaces, caries, coxalgiae et prae omnibus oculorum variae affectiones inveniuntur. Hae vero saepenumero, postquam vitae ratio mutata, — quum ad labores rurales accingitur adolescens — vividiorē reddiderit vegetationem et

cachexiam illam plane obvelaverit, difficillime, qua e scrofuloso fonte manantes, dignotusunt. Deficientibus universalis morbi signis primo intuitu hominem, XVIII — XXIV annos natum, vix scrofulosa ophthalmia aegrotare credere; sed constitutio laxa, tenera, cutis color albicans, facies tumida et denique ophthalmica symptomata tibi probent: ejusmodi cachexiam penitus eradicari nequire, quod in curandis oculorum morbis bene perpendendum erit. In junioribus labes illa clarior patescit, verum etiam hac de causâ curam ophthalmicam plerumque difficiliorem, quin etiam omnino impossibilem reddit, quia incassum diathesin universalem debellare studebis. Plurima a naturae inter periodos climactericas molitionibus speranda.

Teterrima *syphilis* pestis anno MD trans Poloniam (vid. Richter Geschichte der Mediz. in Rusl. I, p. 257) Rossiam adgressa versus finem saeculi XVII primum in Livonia observabatur (Körper Krankh. der Livländischen Bauern, p. 82). Mirum in modum virus venereum supra omnes harum terrarum regiones prolatum est. Tenerrimi infantes, ex utero vix editi, maximos infectionis cruciatus patiuntur et mehercle! foetum jam syphilide corruptum fuisse facillime orederes. Pueri et puellae V — XII annorum ul-

ceribus syphiliticis faucium, nasi, extremitatum, cum carie et doloribus osteocopis lacerantur; omnium maxime vero provectoris aetatis homines hacce labe pestiferâ trucidantur: conjux uxorem, uxor conjugem, parentes liberos et liberi parentes illo veneno inficiunt; — gliscit virus inter familiares et paganos, quin venereum inter se habuerint commercium. Rarius ideo circa genitalia invenis symptomata recentis infectionis, sc. canculos et bubones *), nisi in eis feminis, quarum parva copia, quae Veneri vulgivagae adjuraverint. — Pro eo autem lues syphilitica confirmata in maximâ extensione per Esthonos divagatur: in infantibus praeprimis exanthemata, pus concipientia, praesto sunt, nec non narium et faucium ulcera; circa genitalia exanthemata majora apparent, exulcerantur et postea ulcera, specifico morbi caractere praedita, relinquunt. Saepenumero praesente diathesi scrofulosâ luis syphiliticae forma ita permutatur, ut longâ experientiâ, rectâque ingenii tum populi cum ejusdem morborum cognitione opus sit, qua vera morbi indoles eruatur. In puerili aetate jam dolores ostedcopi, sed raro; vulgaris: ulcera in tibia, clavicula, capite, naso et

*) Lues quoque gonorrhoeica inter Esthonos rara; exitiosissima igitur ophth. gonorrhoeica fere nunquam observare licet.

faucibus; in his pluries nil nisi rubedinem, muco flavo obductam, et spumam videbis; adest quoque peculiaris vocis corruptio, raucitas — ad quae post aliquod tempus verae exulcerationes. — In adultis et aetate proVectis dolores osteocopi vehementissimi, ulcera teterrima, praecipue quo ossa cuti subterjacent, in pedibus, sterno, antibrachiis, pelvi etc. caries ossium capitis; narium fauciumque destructio. Cephalalgia intolerabilis, in deliria et furorem abeunda, creberrime corruptionem ossis basilaris calvariae ut causam agnoscit. — Talia X — XV — XX annos perseverant, donec summa debilitas, alimentorumque inopia — scorbutum aliosque morbos producentes — miserae eorum vitae finem imponit. Quousque, quaeso, horrendae istae inter nostrates indulgeamus pesti, quam summa pauperrimae gentis socordia, minime vero morum pravitas, iis obtrudit! — Et ne tantillum quidem remisit nostris temporibus haecce labes (confer. Körber, p. 82).

Ex oculorum affectionibus syphiliticis, quae genuinae, vel secundariae cum universalis morbi indole arcte congruunt, potissime nominandae veniunt: Ophthalmiae internae; choroideae, corporis ciliaris, nervi optici inflammationes, iritides; hinc iridos, quin etiam pupulae decoloratio, coarctatio angularis, — corneae versus

ambitum nubilatio, suffusio: aegrotum syphili-
de laborare, vel quondam laboravisse, tibi in-
dicant. Dolores nocturni intolerabiles in osse
frontis et fundo orbitae cum visus obnubilatio-
ne, vel deperditione et exophthalmiae a. corru-
ptione et carie ossium, orbitam constituentium,
et ab exostosis nascuntur. Quum saepissime
syphilis hic complicitur cum scorbuto, quod
dignotum facilius est, ac curatu, etiam in oculos
cachexia illa suos edit effectus: albuginea squa-
lida, lurida est, palpebrae varicosae e. s. p. In
ejusmodi aegrotis quae fortuitis e causis exci-
tata erat ophthalmia ocyssime malignum oph-
thalmobleennorrhoeae assumit characterem et
brevis destructione bulbi finitur. — Peculiaris
exstat adhuc choroideae affectio syphilitica, in
mere syphiliticis absque complicatione scorbu-
tica a colendo meo praeceptore *Moier* pluries
observata et nomine *staphyloma choroideae sy-
philiticum* insignita, — quae, simul cum iritide,
vel ophth. interna syphiliticis ingrediens, aut
easdem excipiens, non nisi constante mercurii
subl. corros. usu compascenda erat. — In gene-
re infantes rarius, quam adulti, syphiliticis ocu-
lorum affectionibus corripiuntur, quae tunc illos
praecipue sub forma blepharo- et ophthalmo-
blennorrhoeae (gonorrhoeae oculi syphiliticae)
obruunt, et ex immediatâ, dum per vaginam

transierunt; infectione, vel puris ad oculos translatione proficiscere videntur. *)

Scorbutus. Humida plarium regionum indoles, annonarum sterilitas, rusticorum stultitia, quâ autumnô, messe collectâ, omnia vendunt et ad vernale tempus necessario carent (cujus quidem damna nuper institutis horreis publicis minora facta, sed neutiquam penitus remota sunt) — panis bonae et carnis penuria et aliae res noxiae sât saepe scorbutum producere valent. Venit haecce labes maximâ debilitate, facie cachectica, colore faciei et oculorum squalido, ulceribus extremitatum, intumescentiâ carunculae lacrymalis et palpebrarum livida — insignis. Gravissimas vero clades ejusdem cum syphilide complicatio inducere solet, quum alter morbus alterius prohibeat sanationem. Horrenda in iis ophthalmoblenorrhoea provenire potest e levi oculorum inflammatione catarrhali, quae citissima bulbi destructione finitur.

Sane miror, popularem meum, ill. Baer

*) Körper l. c. praeumpe de oculorum affectionibus syphiliticis profert et p. 84 falsa miscere videtur, dicens: „die Augen selbst sind entzündet und trüben. Die Feuchtigkeiten des Auges gerinnen, werden trübe und dunkel. Die Häute der Augen, die Thränendrüse (caruncula sc. lacrymalis) und der Thrämensack werden von der aus dem letztern beständig hervorquellenden scharfen Feuchtigkeit verwundet und angefrassen.“

diss. c. p. 70) „iis medicis, qui arthritidem inter Esthonos saepe se invenisse dicunt, non omnino assentire posse.“ Nonne saepe conqueruntur Esthoni de doloribus circa articulos praesertim genu, manus et humeri? nonne obviae tibi fuerunt intumescantiae et distorsiones juncturarum arthriticae simul cum dyspepsia et aliis symptomatibus arthritidi propriis? In manibus ac pedibus, nunquam ab angustis caligis pressis, invenies digitorum, praeprimis pollicis, juncturas globuli ad instar tumidas. Pari numero capitis dolores cum affectionibus oculorum in conspectum veniunt; — immo quo rarius exquisitus arthritidis insultus observatur, eo frequentius oculi affectio arthritica sola incēdit. Haec fibrosas oculi partes obsidere solet, palpebrarum tarsus et scleroticam, sed etiam internas evidenter corrumpit. Iridos motus segnes, ipsa rigidior, pupula angusta, oblonga; margo iridis interna fimbriosa et quasi adusta apparet; corporis vitrei, lentisque crystallinae mixtio per-versa. Amblyopiae, cataractae, degeneraciones glaucomatosae exinde oriri solent. Qui caput occupant dolores oculos quoque dilacerant. Maximā ex parte individua 40—50 annorum utriusque sexus hacce laborant cachexia, sed interdum et juniores hereditate morbo nominato affliguntur.

Reliquum est, ut parca, quae omnino in oculos vim suam exserunt, de sequiore proferam sexu.

Magna nimirum inter feminas Esthonicas exstat differentia respectu constitutionis: aliae tenerae, debiles sunt, aliae vero virili gaudent robore atque energeticum ostendunt corpus. Constitutio haec eo validior evadit, quo maturius ad labores rurales etc. impelluntur et in quandam abit virilitatem. Istiusmodi viragines crebrae; sceletum iis firmum, musculis solidis obtectum, neque lanugo nonnullis circa mentum deest. Menstrua serotina XVIII — XX anno veniunt, quinimo se haud prius ac XXIII — XXIV anno catameniis usas fuisse contendunt. Aliis certe nullae exinde molestiae, aliis vero maximae: parvus sanguinis fluxus, irregularis, dolorosus, congestiones in caput et alias partes — opportunitas denique sthenica. Exasperantur quae e pristinis temporibus affuerint ophthalmiae, pertinacissimae sanationisque nesciae redduntur, vel plane novae, cum febre, exsurgunt et pari modo omnem respuunt medelam. Exacerbationes patiuntur menstruo tempore, dum reliquo tempore fluxu oculorum blennorrhoeico vexantur. Hunc statum deteriorem saepe numero reddit progerminans nova ciliorum series (distichiasis), vel bulbi a singulis novis ex-

ortis oiliis irritatio, — quod reapse crebrins in ejusmodi individujs observavi, perinde ac natura vim plasticam abundantem in novas consumeret formationes *). Nil absque medela universali perpetratur, in qua praecipue abnormem functionis menstruae conditionem diligenter perpendeas et quantum fieri potest ad normam reducas, necesse est. Remanentes oculorum affectus (distichiasis, corneae obscurationes, ulcera s. p.) suam requirunt curationem.

Contrariae fere conditiones in puellis teneris, delicatulis, cum gracili corporis formatione, praeprimis si mature nuptae fuerint, saepeque pepererint et diutissime lactent infantulos — obviae sunt. Haec inevitabilis fere sequela est fluor albus diuturnus, quo nonnullae jam durante virginitate vexabantur. Disponuntur verum etiam oculi ad similem pituitae fluxum, qui modo vicarias gerit vices, modo — et saepius — simul incedit cum fluore albo. In utroque casu ex attentâ observatione intimus caussalis inter constitutionem generalem topicamque affectionem nexus elucet. Crebro mulieres Esthonicae fluorem album et oculorum blennorrhoeam simul exorta fuisse contendunt, utriusque caussam

*) Inter XIX, quae in clinico chirurgico observatae sunt *distichiases*, tantum III in *viris*, XVI vero in *feminis Esthonicis* obviae erant.

partui difficili, vel rudiori obstetricis tractationi adscribunt.

Nec scirrhi mammarum ac uteri hic rari et frequens quoque virorum diathesis carcinomatosa. Theden certissimum hujusce diatheseos symptoma rubedinem et intumescientiam, nec non blennorrhoeam marginum palpebrarum habet. Multoties nobis occurrit carcinoma cataneum, capitis integumenta consumens et tandem trans frontem in palpebras abiens, quas plane devorat. Horrendum in memoria teneo exemplum Esthoni, qui, cunctis capillis hac ratione orbatus, calvario cicatricibus nitentibus oblecto, — oculos palpebris privatos in me fixit, — Et carbunculus Esthonicus, (vulgo pustula livida) uberius exquisitus et cum omni veritatis specie ab amicissimo meo C. Hunnio quoad naturam et causam dissertus — peculiari modo oculos devastat, Palpebras, vel ipsum bulbum obsidens perfectam harum partium destructionem adducit. Rarius tantummodo maculas corneae, ulcera, vel excrescentias carnosas relinquere solet.

Venio tandem ad saepissimam formae malignioris morborum ocularium inter Esthones causam, quae ex mea opinione est

Ars ophthalmica ab ipsis rusticis exercita. —
Tantum abest, ut popularem spernerem medici-

nam, ut eam potius magis Hippocraticis cum praeceptis convenientem existimam, ac anxiam et ambiguum secundum multas indicationes confertam medicaminum accumulationem; — sed remediorum ophthalmicorum adhibitio apud indigenos tam inepta est, ut quisque eam ex toto animo condemnet. Multae experientiae longaeque colloctiones cum Esthonis me docuerunt, novies edentis oculorum captos, priusquam medico sese ostendant, vel ineptissima domi expertos fuisse remedia, quin aliquam curationis, suo arbitrio susceptae, mentionem faciant. Hostem ignotum debellare studens medicus medicamina praescribit, quorum effectus perversa curatione domestica frustratur; vehementer enim falleris, si credas, Esthonum, qui a te receperit apta remedia, abstenturum a suis praesidiis: ut plurimum utraque miscit, nisi quemvis arbitratorum remediorum usum severe prohibeas. — Magna vero culpa in ipsis medicis haeret, quippe qui in libris de re medica, in usum idiotarum conscriptis, non solum commendant medicamina ophthalmica, sed etiam varias eorundem praescribunt formulas, quae rebus acribus et chemicis praeparatis pollent. Nec ipsa dosis stricte designatur; — praescribit e. g. venerabilis auctor: *recipe vitrioli coerulei, vel albi etc. frustulam, quam solve in aquae poculo, donec*

aqua albescentem assumit colorem e. s. p. Et ejusmodi formulas quaelibet anus, ex traditione vel libris sibi arrogatas, promiscue adhibere audet. Nec dominae pagorum, vel sacerdotes, vel administri a medela ophthalmica abstinere et suis remediis quasi ensibus occoecant miseros, qui illis confidunt. Tamen permulti ne perspicere quidem audent oculos morbosos, contententes cum Ovidio.

„Quum spectant oculi laesos, — laeduntur et ipsi.“

Maxime vero vituperandi sunt pharmacopolae, qui contra omnes leges politiae medicinalis rusticis absque ordinatione medici vendunt, quin etiam ex suo arbitrio commendant medicamentum in morbis universalibus, cum oculorum. Quantus est abusus Zinapbaris, mercurii tum vivi cum praeparati e. s. p. quae in syphilidem adhibent Esthoni! — Sic etiam in oculos graviter peccant. Sed mehercle! jam tempus est, tantae petulantiae finem imponere.

Esthonorum abstrusio atque timiditas suspiciosa impediunt, quo minus ex ordine medico enarrent, quod in aegritudinibus domi jam expertisint et semper tibi, quaerenti: „an quaedam in usum jam vocarint remedia?“ — „se nil adhibuisse!“ respondent. Iterum atque iterum eos inquiras necesse est, sed minime, ac si

opprobrio iis faceres medelam suam; humaniter potius unius alteriusve inter eos usitatorum medicaminum mentionem faciens quidquid ex iis elicies. Hac ipsâ ex causâ nonnulla eorum remediorum ophthalmicorum communicabo, ut medicus, accuratius de illis interrogans, veritatem rescisceret et latentem saepenumero exasperationum — quas alioquin nullo pacto sibi explicare potest — eruat causam. Moneo vero, haud prius componas diagnosis et curam morbi cujusdam ocularis, quam per varios modos perfectam extorseris confessionem. Rusticum his in casibus potius mentiri, quam veriloqui, credere mallet; — quod cœnties expertus sum.

Potissima et frequentissime in usum vocata praesidia haec sunt: Abfutiones oculorum aquâ fontanâ (Laette wessi), vel pluviali, vel palustri. Praeferunt primam, quia satis est frigida, alioquin et glaciem in aquâ solvunt, ut, quam fieri potest, frigida sit: calorem ex oculis extrahi dicunt. Generatim laude dignum venit remedium, cujus efficaciam in puero Esthónico XV annorum ex praedio Camby observavi *). Atta-

*) Ophthalmiâ laborans scrofulosâ in clinico nostro chirurgico tractatus et paullulum emendatus aestate domum dimissus est. Ibiq; bis in die oculos cum aquâ quâdam martiali, ex fonte scaturiente, lavabat et per annum integrum, dum

men lavando oculos duplici ratione vitium committere possunt, seu temperaturâ, sive qualitate aquarum. Scimus, eos saepenumero ardentes a labore et aestatis ardore oculos gelu recreare, vel, ophthalmiâ correptos, calorem ex oculis ope aquae frigidae etc. extrahere studere. Repentine supprimunt organi intensionem ejusdemque exhalationem tenent, ac eodem remedio, quo medicus inflammationem compescit, novam plane producant, quae omnino rheumaticam, a permeante frigidiore aurâ exortam, aemulat ophthalmiam. Qualitate lotio nocet, quum utensiliis ligneis sordidis, nauseoso saepius adpectu nos offendentibus, aquam hauriunt, linteisque insuper sordidis, rigidis extergunt oculos. Huic praecipue infantes obnoxii sunt, nam adulti plerumque ex ipso fonte sumunt aquam.

Magis adhuc in consuetudine, et in quâvis ophthalmiâ recenti adhibita, agroti est urina,

hanc continuavit lotionem a malo oculario liberatus est. Tum altera aetate in alium transpositus est locum, tria miliaria rossica a priori disjunctum, ubi quidem lavationem oculorum continuabat, sed non nisi cum aquâ palustri. Oculorum conditione statim in pejus mutatâ, nova exorta est ophthalmia, quae puerum, iterum nostrum implorare auxilium, coegit. Uberius examinatus qua potissimam hujus depravationis causam: defectum aquae illius fontanae protulit, utpote quae quam optime oculis suis conduxerat. Plures fontes omnino maximâ pietate colunt.

quâcum abluunt bulbum. Maximos excitat dolores et saepius, quam ter, raro adhibetur, quia validam incendit inflammationem et intolerabiles infert cruciatus. Attamen, hanc omnino negligentes experientiam, in posterum rursus adhibent urinam: „quod enim opem ferre debet, — acre sit, necesse est!“ Alii tantummodo frontem urinis lavant; praecipue si inchoaverit ophthalmia cum capitis doloribus.

Spiritum quoque frumenti perinde ac faucibus, sic etiam oculis gratum putant, illisque ideo nonnunquam detrahunt, oculos ut abluant; — maximi vero hisce est damni: dolores acutissimos excitat et obnubilationes corneae producit, vel potius liquorem inter corneae lamellas contentum cogit. Vidi rusticum quemdam, qui inter lignandum supra dextrum oculum a prosiliēte ligni segmento gravem acceperat ictum. Bulbum ipsum nullo modo tactum, nec laesum fuisse, affirmavit aegrotus; quum vero dolores acerbiores essent, spiritu frumenti multoties lavabat bulbum tantumque excitavit incendium, ut tertia die cornea perforata atque iris prolapsa sit.

Etiam cataplasmatibus utuntur, quorum duae sunt species: cataplasma frigidum et cataplasma tepidum. Illud, mihi narravit sapiens quidam, aestate, ubi aestus magna, hoc vero hieme, ubi

frigus, adhibetur. Est autem iis cataplasma frigidum: arena mobilis s. fluvialis madida, vel lutum — panniculo linteo involuta, oculisque saepius frigide imposita; tepidum vero cataplasma ex recente fimo caballino, pari modo involuto, conficitur. Utroque calorem ex oculis extrahi contendunt; sed saepius a cataplasmate tepido oedemata, inflammationes marginum palpebrarum et valida exoriri solent conjunctivitis. Nonnulli ambobus cataplasmatibus simul, sed alternis vicibus, utuntur. Molitor quidam Esthonicus, levi ophthalmiâ catarrhali correptus, idonea a colendo meo praeceptore *Moier* acceperat remedia. Septimanâ praeterlapsâ cum intensissima rediit chemosi et hypopio camerae anterioris. Exasperatio haec repentina, perstante tamen propensâ tempestate, eo difficilior intellectu erat, quo constantius „remedia adhibita in culpa esse“ contendebat aegrotus. Post longam exquisitionem, „se, praeter remedia praescripta, arenam fluviam madidam atque fimum caballinum oculo alternatim alligasse“ confessus est.

Praeterea varias herbas in auxilium vocant et oculis admovent e. g. folia nicotianae aquâ, vel urinâ imbuta, quae fortasse virtute narcotica pollent, folia tussilaginis farfarae, bardanae s. p.

Artificiosiora et verisimile a medicis recepta sunt :

Inflatio sacchari pulverisati et pulveris zingiberis atque piperis. Vel sincerum adhibent saccharum, vel inter duos stanneos orbes contritum, donec griseum adsumserit colorem, cum oxydulo igitur et festucis regulinis stanni commixtum sit. — Validissimas exinde ophthalmias externas obortas vidi, quibus tunica sclerotica griseum, squalidum acquisiverat aspectum, cornea vero intumuerat et obscura facta erat; corneae conjunctiva villosa evasis, Spissus et tenax mucus palpebras obtegebat et invicem glutinabat. Pro saccharo nonnunquam mel oculis illinunt, quod tamen aceto commiscere solent. Ophthalmias vasculosas (ubi purpureus apparet bulbus) aceto puro, vel paullo diluto debellare student.

Applicant porro sal culinare, quod supra ignem fortem in lebetæ ferreo detonant, nomineque salis cocti (ketetud - sola) insigniunt. Depressâ palpebrâ inferiore granulum fere oculo inspergunt. Corrosive agit, exulceratque tunicam adnatam; splendet bulbus, rubescit et valde lucem abhorret, dum lacrymis perpetuis inundatur.

Pari modo pulverem vitrioli coerulei (sin-

nine-kiwwi) oculis inflant, vel cum frustulo ejusdem bulbum contrectant, vel solutionem adhibent. Ipsi quoque componunt lapidem ophthalmicum ex alumine, vitriolo albo, lapide calaminari et cerussa, vel e vitriolo albo, sale ammoniaco et alumine. Plerumque talis compositio a doñinis praeparatur. Artifex ille omnes, quae proferantur, oculorum affectiones cum arcano suo medicamine tractat, modo bulbum, modo palpebras, modo cilia contrectans, vel ejusdemque solutionem applicans.

In cataractam vitriol. coeruleum, saccharum cum stanno tritum et faeces in lapide cotario residuas miscunt. Minus usitata aluminis cum albumine mixtio est.

Densas corneae maculas oleo terebinthinae et pulvere sacchari debellant, nec praesentem timent inflammationem.

Vesiculis in palpebrarum conjunctiva exortis, palpebrae revertuntur et cepis excorticatis tractantur.

Nec chirurgicam spernunt tractationem:

Cultro deradunt internam palpebrarum superficiem, si glandulae Meibomianae intumuerint et in conspectum prodirent, Pro fae-

cibus eas habent atque inquinamentis, quae removendae essent. Vesiculas in bulbo resurrectas cultro tonsorio perscindere amant, cujus tractationis stupendum vidi exemplum *). Palmaria vero eorum operatio, si recesseris a lapidum cancerorum insitionem, est ciliorum evellatio. Non solum in trichiasi atque entropio hanc instituunt extractionem, sed etiam in longe aliis ophthalmiis et oculorum affectionibus. Perficitur operatio illa praeprimis a vetulis et fabris ferrariis ope forficum, quas ipsi fabricant, vel ope cultri et unguis digiti indicis, hunc ad finem conservati. Etiam corpora peregrina hoc modo, vel exsugendo, ex oculo remove student.

Sufficiant haec, ut eruas, quanta in se colligere possunt et reapse colligunt damna Esthoni, quantā amentia carissimum et tenerrimum corporis organon ejusmodi remediis infestant. Quo plura simul adhibere potest Esthonus, eo

*) Puella quaedam ex praedio Carlowa sub flagellando frumenta acerbum oculorum sentiebat dolorem et consilio aniculae cujusdam spiritu frumenti bulbos abluit. Altera die intensissimā vigente inflammatione — pessima illa anus frustulum vitrioli coerulei oculo immisit et tertia die, exorto per corneam corrosam iridos prolapsu, *cultro tonsorio* corneam aperuit, ut eximeret partem prolapsam, quo facto mox corpus vitreum sequutum, bulbus vero destructus est.

feliciorem sperat eventum, donec, omnibus incassum adhibitis, medici tandem, qua ultimum refugium, precat auxilium, nec non ejusdem operam, continuata suorum remediorum adhibitione, frustrat.

Quum hicce catalogus capitula de influxu climatis, vivendi rationis in oculos etc. explicare, ipseque ab illis explicari debeat, ex re esse mihi videbatur, 1) omnes casus secundum menses, in quibus observati sunt, enumerare, ut facilius copiam et rationem morborum ocularium in quovis mense et anni tempore obviorem invicem comparare posses; 2) omnes morbos ocularios in tres colligere cohortes, quarum prima comprehenderet ophthalmias, quae, evidentem cum tempestatum indole agnoscentes connexum, — vel plane eadem productae sunt, vel saltem ab eadem exasperationem receperunt. *Cohors secunda* diutinas amplectitur oculorum affectiones, quae ex aliis, ac climaticis, profectae sunt potentiis nocentibus, iisque sustinebantur. Et ex his illos diutinos oculorum adfectus, qui ciliorum irritationem ut causam agnoscunt, signo: *c tr.* (i. e.: *c trichosi*) tibi denotavi, ut illius morbi frequentia mox eluceat. Inter has ciliorum deviationes XIX versantur distichiases; reliquae ad trichiases et entropia pertinent; longe maximum vero numerum connubia entropii cum trichiassi sistunt. *Tertia* denique cohors morbos ocularios ostendit pedissequos — omisis tamen cataractis, quarum haud parva copia. Jam per se patet, tantum *Esthonicos in hoc catalogo enumeratos esse oculorum captos*, quum reliqui minime nostrum in censum veniant.

C a t a l o g u s

Morborum oculorum XIII in annis in clinico chirurgico Dorpatensi tractatorum.

I. Oculorum affectiones, quae e constitutione epidemica profectae sunt.

(Ophth. catarrh. rheumat. e. s. p.)

Anno.	Januar.	Februar.	Martius.	Aprilis.	Majus.	Junius.	Julius.	August.	Septbr.	Octobr.	Novbr.	Decbr.
1805	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	3
1806	2	5	3	7	1	—	2	3*)	2	7	4	5
1807	7	7	4	4	4	—	1	4	4	7	1	—**)
1808	1	4	4	3	4	1	1	3	2	2	—	—
1809	—	1	4	3	—	—	1	4	2	2	4	2
1810	—	2	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—
1815-16	—	4	6	3	3	—	—	1	1	3	4	2
1817-18	3	7	4	2	—	1	—	2	4	6	—	1
1819-20	10	10	4	10	5	5	—	5	9	7	10	3
1821	1	13	8	8	2	—	—	2	1	6	—	—
Summa	24	53	38	41	20	7	5	24	25	42	24	16

*) Valida simul grassatur oph. catarrhal. pariter ac Augusto mense 1807 et 1808; quae tamen ut plurimum non nisi in ulterioribus stadiis proferuntur conf. III.

**) Novi aegroti haud recepti sunt; qui vero in clinico versabantur exacerbationes experti sunt; syphilitici salivatione cruciabantur.

II. Oculorum affectiones inflammatoriae chronicae.

Anno.	Januar.	Februar.	Martius.	Aprilis.	Majus.	Junius.	Julius.	August.	Septbr.	Octob.	Novbr.	Decbr.
1805	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6+ 6ctr.	2+ 3ctr.	1+ 3ctr.
1806	1+ 3ctr.	1+ 1ctr.	3+ 5ctr.	1+ 2ctr.	6+ 7ctr.	3+ 5ctr.	5+ 4ctr.	0+ 6ctr.	3+ 12ctr.	3+ 5	1+ 4	3+ 0
1807	2+ 1	1+ 3	2+ 0	0+ 4	2+ 5	4+ 4	0+ 1	5+ 4	2+ 0	1+ 1	0+ 4	1+ 1
1808	1+ 0	1+ 1	1+ 4	0+ 3	0+ 5	1+ 2	0+ 1	3+ 4	2+ 2	2+ 3	0+ 0	0+ 0
1809	0+ 0	1+ 2	1+ 4	3+ 0	2+ 2	1+ 1	0+ 0	3+ 6	1+ 1	1+ 1	1+ 1	0+ 0
1810	0+ 0	0+ 2	2+ 3	1+ 0	3+ 0	—	—	—	—	—	—	—
1815-16	0+ 0	0+ 2	1+ 3	2+ 2	0+ 2	1+ 5	—	2+ 1	4+ 2	0+ 3	1+ 1	1+ 0
1817-18	0+ 3	3+ 1	3+ 2	0+ 2	1+ 0	0+ 1	—	0+ 1	—	1+ 2	0+ 1	0+ 0
1819-20	3+ 1	0+ 4	0+ 2	0+ 4	4+ 1	0+ 2	—	0+ 2	2+ 4	0+ 3	1+ 2	1+ 1
1821	2+ 2	2+ 1	1+ 1	0+ 0	2+ 0	—	1+ 1	0+ 2	1+ 0	—	—	—
Summa	9+ 10	9+ 17	14+ 24	7+ 17	20+ 22	10+ 20	6+ 7	13+ 26	15+ 21	14+ 24	6+ 16	7+ 5

Inter 339 diutinas oculorum affectiones — 209 calorum deviationes versabantur.

III. Morbi ocularii pedissequi.

(Maculae obscurationes, hyopia, ulcera, staphylomata.)

Anno.	Januar.	Februar.	Martius.	Aprilis.	Majus.	Junius.	Julius.	August.	Septbr.	Octob.	Novbr.	Decbr.
1805	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	5	7
1806	5	8	8	4	6	4	3	5	13*)	4	1	2
1807	7	2	9	1	5	2	1	10*)	2	—	1	—
1808	—	1	4	1	3	2	3	8*)	4	2	2	2
1809	—	1	3	5	3	2	—	4	12*)	—	5	2
1810	—	2	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—
1815-16	—	—	—	—	2	—	—	—	5	2	—	—
1817-18	—	—	3	2	—	1	—	—	2	3	—	1
1819-20	2	1	1	1	1	—	—	1	9	1	—	1
1821	3	2	2	—	—	—	1	3	1	—	—	—
Summa	17	17	33	16	20	11	8	31	48	16	14	15

*) Multa hyopia.